

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ СВЯТ У ШКОЛІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF THE SOCIAL SPHERE IN ORGANIZATION OF SOCIAL-POLITICAL HOLIDAYS IN SCHOOL: TRADITIONS AND INNOVATIONS

Метою статті є опис досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі у ХНПУ імені Г.С. Сковороди до організації соціально-політичних свят у школі. Під час здійснення дослідження використували методи порівняння, аналізу, узагальнення та систематизації наукової літератури та передового педагогічного досвіду. Представлено характеристику змісту та особливостей професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у ХНПУ імені Г.С. Сковороди до організації соціально-політичних свят у школі в умовах навчальної та виховної роботи. Наведено опис методичного забезпечення здійснення запропонованого процесу професійної підготовки. Визначено складники професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації соціально-політичних свят у школі, а також експериментально підтверджено ефективність їх застосування у процесі професійної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівці соціальної галузі, учні, соціально-політичні свята у школі, етнопедагогіка.

Целью статьи является описание опыта профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы в ХНПУ имени Г.С. Сковороды к организации социально-политических праздников в школе. Во время проведения исследования использовались методы сравнения, анализа, обобщения и систематизации научной литературы и передового педагогического опыта. Представлена характеристика содержания и особенностей профессиональной подготовки будущих социальных педагогов и социальных работников в ХНПУ имени Г.С. Сковороды к организации социально-политических праздников в школе в усло-

виях учебной и воспитательной работы. Приведено описание методического обеспечения осуществления предложенного процесса профессиональной подготовки. Определены составляющие профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к организации социально-политических праздников в школе, а также экспериментально подтверждена эффективность их применения в процессе профессионального образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, специалисты социальной сферы, учащиеся, социально-политические праздники в школе, этнопедагогика.

The purpose of the article is to describe the experience of training future specialists of the social sphere in the H.S. Skovoroda KNPU for organizing social and political holidays in school. During the study, methods for comparing, analyzing, generalizing and systematizing scientific literature and advanced pedagogical experience were used. The characteristic of the contents and features of the professional training of future social pedagogues and social workers in the H.S. Skovoroda KNPU for organizing social and political holidays in school in the conditions of educational and upbringing work is presented. The description of the methodical support for the implementation of the proposed training process is included. The components of professional training of future specialists of the social sphere for the organization of social and political holidays in the school are determined, as well as experimentally confirmed the effectiveness of their application in the process of professional education.

Key words: professional training, specialists of the social sphere, pupils, socio-political holidays in school, ethnopädagogik.

УДК 378.147.013.42

Костіна В.В.,
канд. пед. наук,
докторант кафедри початкової,
дошкільної та професійної освіти
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Під час розбудови демократичних засад розвитку сучасного суспільства особливого значення набуває проблема пошуку методів і засобів, які сприятимуть укріпленню демократичних ідеалів і цінностей, розвитку громадянської свідомості, а також формування у майбутніх поколінь власної гідності та поваги до суспільно важливих символів, подій і загальнодержавних свят. Тому професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі (соціальних педагогів і соціальних працівників) до організації соціально-політичних свят у школі є важливим напрямом їхньої сучасної професійної освіти.

Аналіз наукових досліджень із проблеми використання етнокультурних традицій у соціальному вихованні дітей і молоді показав, що науковцями визначено різні аспекти цього питання: значення

народної культури у вихованні підростаючих поколінь (Г. Ващенко, О. Духнович, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, С. Русова, К. Ушинський та інші вчені), особливості етнокультурного виховання учнів у позашкільних навчальних закладах і гуртковій роботі в школі (А. Корнієнко, М. Семенова та інші), роль етнопедагогіки в соціальному вихованні дітей і молоді (Г. Волков, В. Мосіяшенко, М. Стельмахович та інші). Проте проблема підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації загальнодержавних і традиційних соціально-політичних свят у школі як засобів соціального виховання учнів є не досить розробленою та потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз та узагальнення наукових досліджень із проблеми підготовки фахівців соціальної сфери

до формування громадянської свідомості та відповідальної громадянської поведінки учнів показав, що досліджено такі аспекти проблеми: підготовка учителів до громадянського виховання учнів (М. Acikalin, & Н. Kilic [5]; J. Bruen & T Grammes [6; 7]; М. Jeliaskova [8]); підготовка учителів і вихователів до використання етнокультурних традицій у соціальному вихованні учнів (С. Стефанюк [4], О. Кочерга [3]).

Наприклад, М. Acikalin, & Н. Kilic зазначають, що «багато аспектів святкування цих національних днів <...> сприяє розвитку характеру й громадянськості через освітній процес» [5, с. 7]. Дослідники також стверджують, що «фундаментальні громадянські цінності, такі як повага, працьовитість і терплячість, можуть сприяти підвищенню моральності в країні» [5, с. 8]. Як доводить О. Кочерга, «в умовах загострення проблеми культурного та духовного відродження України формування моральної культури майбутніх учителів варто розглядати як найголовнішу передумову становлення української державності» [3, с. 175]. С. Стефанюк наголошує на необхідності використання вчителями та вихователями засобів етнокультурних традицій як основи громадянського виховання особистості школярів, розвитку у них поваги до надбань власного етносу як фундаменту для становлення громадянської свідомості та позиції [4, с. 175–177].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, аналіз наукових досліджень і педагогічної практики з проблеми здійснення громадянського виховання дітей і молоді показав, що в сучасних умовах розвитку суспільства існує потреба в пошуку ефективних форм і засобів його організації. Одним із перспективних шляхів громадянської освіти та виховання визначено залучення учнів до системи загальнодержавних свят в умовах різних соціальних інститутів суспільства. Однак водночас спостерігається відсутність готовності фахівців соціальної сфери, які працюють із дітьми та молоддю, до ефективного виконання відповідного виду професійної діяльності.

Метою статті є опис змісту та особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації загальнодержавних і традиційних соціально-політичних свят у школі.

Виклад основного матеріалу. Для визначення структурних елементів процесу професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до організації загальнодержавних і традиційних соціально-політичних свят у школі використовували методи аналізу та узагальнення наукової літератури та передового педагогічного досвіду з проблеми підготовки фахівців соціальної сфери до організації соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю в закладах освіти та виховання. Для підтвердження ефективності запропонованої

структури професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до означеного виду діяльності використовували педагогічний експеримент.

Аналіз та узагальнення наукових досліджень і педагогічної практики дає змогу підтвердити необхідність професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери для здійснення громадянського виховання учнів, що сприятиме загалом поширенню демократичних ідеалів у суспільстві та підвищенню громадянської культури підрастаючого покоління. Спираючись на вищезазначене, нами розроблено структуру професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації соціально-політичних і традиційних свят у школі шляхом створення освітньо-професійного простору, що поєднує можливості вищого закладу освіти (ВЗО) та партнерської мережі соціальних інституцій, де студенти можуть відпрацювати на практиці всі засвоєні методики та технології взаємодії з учнями, а також, занурюючись у середовище передового педагогічного досвіду, опанувати важливі прийоми та засоби роботи.

Українським інститутом національної пам'яті України визначено такі поняття та подано характеристику їх святкування: «державне свято – свято, встановлене в Україні на честь події або особи, які мали виняткове історичне значення, вплив на здобуття Україною незалежності, розвиток державності та суверенітету, та які засвідчують тяглість державотворчих і демократичних традицій; традиційне свято – свято, встановлене в Україні з метою відзначення укорінених у суспільстві традиційних або великих релігійних подій і дат» [1, с. 1].

Звертаючи увагу на вищезазначене, під час опанування дисципліни «Етнопедагогіка» майбутні соціальні педагоги та соціальні працівники мають можливість ознайомитися із суттю та особливостями народних поглядів на виховання дітей і молоді як важливого складника соціально-педагогічної діяльності, а також засвоїти технології творчого використання етнокультурних традицій, що можна використовувати в соціально-педагогічній діяльності з учнями з метою їх громадянського виховання в умовах різних соціальних інституцій [2; 9]. Серед важливих питань, які пропонуються студентам, є такі: виховний потенціал народного календаря, що допомагає майбутнім фахівцям визначати філософську основу, загальнокультурний і педагогічний потенціал традиційних та загальнодержавних свят, ознайомитися з їхньою структурою та можливостями проведення в різних соціальних інституціях; загально-національні символи та події, які сприяли утвердженню української державності та демократії, що є підґрунтям у формуванні громадянської свідомості майбутніх фахівців соціальної галузі.

Ідейно-моральна основа народного календаря полягає у спрямуванні зусиль на виховання в май-

бутніх поколінь почуття господаря рідної землі, працьовитості, ініціативності й підприємливості, а також розвиток якостей турботливого сім'янина, порядної та добродійної людини. Майбутні фахівці ознайомлюються із зимовими, весняними, літніми та осінніми святами, визначають структуру побудови народного календаря та національної системи виховання. Поряд із важливими традиційними святами (Новий Рік, Різдво, Великдень, Трійця тощо) майбутні фахівці соціальної сфери ознайомлюються з особливостями святкування загальнодержавних свят (День незалежності, День Конституції, День матері, День української писемності тощо), що є важливими для формування громадянської свідомості учнів.

Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх фахівців до організації соціально-політичних свят у школі є їхня практична підготовка до соціально-виховної взаємодії з учнями. Під час опанування дисципліни «Етнопедагогіка» майбутні фахівці соціальної галузі опановують техніки виготовлення виробів із паперу (янголи, ялинкові прикраси, етнолістівки тощо), із тканини та шпагату (ляльки-мотанки, прикраси для дому), із солоного тіста (панно, медальйони) та інше, які є важливими елементами у роботі з учнями під час підготовки та проведення різноманітних свят у школі [2].

Після засвоєння теорії та практики використання етнокультурних засобів у соціальному вихованні дітей і молоді майбутні соціальні педагоги та соціальні працівники опановують методику організації майстер-класів, що мають реалізувати на практиці в умовах середніх закладів освіти під час розроблення та впровадження сценарію соціально-виховного заходу з певною віковою групою учнів. Студентами в контексті навчальної дисципліни «Етнопедагогіка» розроблено та реалізовано на практиці у різних соціальних інституціях сценарії таких важливих свят: «Святий Миколай іде, щастя несе!», «Андріївські вечорниці», «Готуємось до Великодня», «Різдвяні та новорічні забави», «Свято матері», «Свято захисників Вітчизни», «Свято 8 березня».

З метою підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної галузі в зазначеному напрямі ми також залучаємо їх до організації та проведення великих масових заходів, що проводяться на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди (Щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція у листопаді: «Інновації в підготовці та професійній діяльності фахівців соціальної галузі» (24 листопада 2017 р.), «Педагогізація соціального середовища в роботі з різними соціальними суб'єктами» (22 листопада 2016 р.), Щорічна міжвузівська травнева студентська науково-практична конференція «Актуальні питання досліджень у галузі соціальної педагогіки та соціальної

роботи», Всеукраїнська олімпіада із соціальної педагогіки тощо), під час яких студенти організують захоплюючі дійства з використанням засобів етнокультурних традицій, а також проводять майстер-класи з обміну досвідом етнопедагогічної роботи з учнями у різних соціальних інституціях.

Професійна адаптація майбутніх фахівців до майбутньої професії в Харківському національному університеті має багаті виховні традиції. Наприклад, щороку на початку навчання першкурсники мають можливість долучитися до міцної козацької сім'ї Сковородинівців під час святкування Святої Покрови (Дня захисників Вітчизни), яке проходить щороку у формі цікавого захоплюючого дійства з участю всіх факультетів університету, студенти яких, зважаючи на специфіку фаху, є відповідальними за проведення певної частини заходу: студенти юридичного, історичного та фізичного виховання факультетів демонструють міць і силу козацьких загонів і спортивні козацькі розваги під час урочистого параду; студенти всіх факультетів організують виставки результатів діяльності волонтерських загонів; студенти факультетів мистецтв і фізичного виховання демонструють елементи козацького танку – гопака, хорового народного співу та інше.

Польовий гетьман Слобідського козацького округу, отаман ОНОЦ УК імені Г.С. Сковороди, генерал-отаман УК – ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди Іван Федорович Прокопенко вітає нове поповнення козаків і берегинь університету, а також відкриває урочисту церемонію посвяти першкурсників у козаки та підшефних учнів у козацата. Після цього захоплюючого дійства студенти всіх факультетів мають можливість позмагатися у приготуванні традиційної козацької страви – куліша – та засвоїти важливі елементи козацької лицарської вправності та звитяги, щоб передати їх у майбутньому наступним поколінням учнів із метою поширення славних традицій українського лицарства.

Корисною для майбутніх фахівців соціальної галузі є організація партнерської взаємодії із закладами загальної середньої освіти, що входять до складу партнерської з ВЗО мережі, на базі яких студенти впродовж навчального року мають можливість у формі безперервної практики здійснювати соціально-виховну взаємодію з учнями. Саме тут майбутні соціальні педагоги та соціальні працівники можуть реалізовувати на практиці розроблені під час навчання проекти соціально-виховних заходів, пов'язаних із організацією соціально-політичних і традиційних свят у школі. У цьому напрямі кафедра соціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди уже протягом 10 років має тісну взаємодію з Харківською загальноосвітньою школою І–ІІІ ступенів № 36 Харківської міської ради Харківської області, на базі якої про-

ходять спільні семінари для викладачів соціальних дисциплін і вчителів із метою підвищення їхнього соціально-виховного потенціалу, а також майбутні соціальні педагоги долучаються до соціально-виховної взаємодії з учнями під час організації загальнодержавних (День героїв Крут День матері, День української вишиванки, День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні тощо) і традиційних свят (Свято Нового року, День останнього дзвоника, День Святого Миколая, великодні свята тощо).

Висновки. 1) На основі узагальнення та систематизації наукових досліджень і педагогічної практики з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців до організації соціально-політичних свят у школі визначено, що важливими її складниками є такі: теоретична основа, яку студенти опановують під час занять із дисципліни «Етнопедагогіка»; занурення в етнокультурне середовище у процесі виховної та позанавчальної діяльності, що забезпечує впровадження в педагогічний процес підготовки фахівців прогресивних змін; організація соціально-виховної взаємодії з учнями на базах практики партнерської з ВЗО мережі закладів, яка створює умови для безперервної педагогічної взаємодії та розвитку педагогічної майстерності в зазначеному напрямі. 2) Експериментальна перевірка запропонованого змісту та структури професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі до організації соціально-політичних свят у школі підтвердила її ефективність: зросли якісні та кількісні показники їхнього особистісного та професійного потенціалу, що сприяло зростанню загального рівня професійної готовності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до відповідного виду діяльності (в експериментальних групах на 40–47 % збільшилася кількість студентів із професійно-кваліфікаційним і спеціалізованим рівнями, порівняно з контрольними, в яких ці показники збільшилися на 7–10 %, а кількість студентів із початковим і недостатнім рівнями, відповідно, знизилася).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Проекту закону України «Про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні». URL: <http://www.memory.gov.ua/laws/proekt-zakonu-ukraini-pro-derzhavni-ta-inshi-svyata-pam-yatni-dati-i-skorbotni-dni> (дата звернення: 10.01.2018).

2. Костіна В.В. Теорія та практика використання етнопедагогічних засобів у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери до профілактики дезадаптації учнів: навч.-метод. посібник. Харків: ФОП Мезіна, 2018. 112 с.

3. Кочерга О. Виховання моральної культури майбутнього вчителя засобами української етнопедагогіки. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Вип. 13. С. 173–178. URL: file:///C:/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%201/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B8/2018/%D0%B2%D1%94%D0%B1/vpm_2014_13_36.pdf (дата звернення: 10.01.2018).

4. Стефанюк С.К. Формування носіїв нових суспільних цінностей через активізацію ціннісних орієнтирів на святі-уроці. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Філософія. 2012. Вип. 38. С. 175–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2012_38_21 (дата звернення: 10.03.2018).

5. Acikalin M. & Kilic H. The Role of Turkish National Holidays in Promoting Character and Citizenship Education. Journal of Social Science Education. 2017. № 16 (3). P. 2–10. URL: <http://jsse.org/index.php/jsse/article/view/1622/1711>.

6. Bruen J. & Grammes T. The Social Sciences in Higher Education. Journal of Social Science Education. 2014. № 13(2). P. 2–10. URL: <http://jsse.org/index.php/jsse/article/view/1373/1362> (Last accessed: 19.10.2017).

7. Bruen J. & Grammes T. Controversial Issues in the Political Classroom. Journal of Social Science Education. 2016. № 15 (2). P. 2–10. URL: <http://jsse.org/index.php/jsse/article/view/1577/1616> (Last accessed: 21.10.2017).

8. Jeliaskova M. Social Science Teachers on Citizenship Education: A Comparative Study of Two Post-Communist Countries. Journal of Social Science Education. 2015. № 14 (1). P. 31–46. URL: <http://jsse.org/index.php/jsse/article/view/1379/1467> (Last accessed: 11.06.2018).

9. Kostina V.V. Professional training of future specialists of social sphere for using the ethno-pedagogical means in working with maladjusted children and youth VZDELÁVANIE A SPOLOČNOST': medzinárodný nekonferenčný zborník Prešovská univerzita v Prešove Pedagogická fakulta, Prešov, 2016. S. 172–182 URL: <file:///C:/%D0%A0%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%201/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B8/2016/%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A7%D0%B5%D1%85%D0%B8%D0%B8/Kostina.pdf> (Last accessed: 19.10.2017).